

10. Скаб М. С. Кличний відмінок та його синтаксичні функції / М. С. Скаб. – Українська мова і література в школі. – 1991. – №1. – С. 64-66.

In the article the stylistic characteristics of vocative and features of its usage are researched, and also the most typical variants of its emotional character in dramatic poems by Ivan Ogienko are specified.

Key words: and word combination vocative, stylistic functions, language style, semantic features, dramatic poems.

Отримано: 31.08.2012 р.

УДК 271.4(477)

О. В. Огірко

*Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*

ПОСТАТЬ ГАЛИЦЬКОГО МИТРОПОЛИТА ГРИГОРІЯ ЯХИМОВИЧА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

В статті йдеться про постать відомого галицького митрополита Григорія Яхимовича, який був ректором Львівської духовної семінарії та університету, а також активним борцем з полонофільством і москвофільством.

Ключові слова: Галицька митрополія, митрополит, Григорій Яхимович.

Українська Церква в XIX столітті в Західній Україні активно розвивалася і стала могутнім забором перед полонізацією та русифікацією нашого народу. Важливу роль у цьому зіграла відновлена Галицька митрополія та її архиєреї.

Слово митрополія з грецької мови означає материк, корінну землю. В давніх часах на початках організації Христової Церкви церковні номенклатурні одиниці структурно поділялися на: єпархію, екзархію, дієцезію, провінцію. Митрополія – це більша адміністративна одиниця Церкви. Українці здавна прагнули мати свою митрополію [2, с. 55]. Галицька митрополія як 81-а митрополія Константинопольського патріархату була створена 1303 р. на землях Галицько-Волинського князівства. Обіймала Галицьку, Перемиську, Володимирську, Холмську, Луцьку та Турівську єпархії. Першим митрополитом Галицьким був призначений грек Ніфонт. 1347 р. – після смерті митрополита Теодора Галицьку митрополію було скасовано. Відновлено Галицьку митрополію заходами польського короля Казимира III Великого. 1371 року царгородський патріарх Філофей відновив її, а митрополитом став галицький єпископ Антоній. З 1401 р. Галицька митрополія знову перестала існувати.

Папа Пій VII буллою від 17 квітня 1807 р. відновив всі права Київському митрополитові і передав Галицькому. Енцикліка звалася “Про загальне правління Церквою”. У 1808 р. у Львові була створена греко-католицька Галицька митрополія. Першим митрополитом відновленої Галицької митрополії став Антін Ангелович (1807-1814) [3, с. 184], за ним був кардинал Михайло Левицький (1816-1858) [3, с. 185]. Згодом митрополитом став наш славетний земляк Григорій Яхимович (1860-1863). Минуло вже 152 роки від того часу, які він очолив Галицьку митрополію. Після нього став митрополит Спиридон Литвинович (1864-1869), а згодом митрополити: Йосип Сембратович (1870-

1882), кардинал Сильвестр Сембратович (1885-1898) [4, с. 185], митрополит Юліян Сас-Куїловський (1899-1900) [5, с. 459].

З ініціативи Галицького митрополита Михайла Левицького започатковано процес відродження української церковної та народної мови. “Головна Руська Рада”, створена в 1848 р. у Львові й очолена єпископом Григорієм Яхимовичем (митрополит Галицький в 1860-1863 рр.), висунула перед австрійським урядом вимогу про автономію для Східної Галичини.

Митрополит Григорій Яхимович (1792-1863) народився 16 лютого 1792 р. у сім’ї пароха села Підбірці, що поблизу Львова. Навчався у Львівській гімназії, богословську освіту здобув у Відні, одночасно навчаючись в інституті святого Августина (Аврелія). Навчався у Львівській і Віденській духовних семінаріях. Висвячений на священника в 1816 р., докторат із богослов’я і філософії захистив у Відні 1819 р. В 1818 р. був призначений вікарієм (співробітником) парафії св. Варвари у Відні, з 1819 р. очолював кафедру релігії Львівського університету, з 1825 р. – кафедру педагогіки, 1837 р. – декан теологічного факультету, крилошанин Львівської капітули з 1835 р., ректор Львівської духовної семінарії у 1837-1848 рр., в 1860-1861 рр. був на посаді ректора університету. Був професором теології та педагогіки у Львівському університеті (з 1819 р.), обирався його ректором.

Від 1841 р. він був призначений єпископом помпейпольським, суфраганом (єпископ-помічником) митрополита Михайла Левицького, в 1848-1860 рр. – єпископом перемиським. Під час революції 1848 р. – депутат Рейхстагу, організатор і перший голова Головної Руської Ради у Львові, співорганізатор Галицько-руської матиці і Народного Дому. Кавалер Хреста Командора ордена св. Леопольда. Став Галицьким митрополитом у 1860-1863 рр. Був першим галицьким політиком-єпископом, бо цьому сприяли певні обставини. На початку 1848 р. всю Європу охопило полум’я революції (“Весна народів”), а оскільки Галичина була тоді частиною Центральної, а не Східної Європи, то Львів так само побачив барикади. Згідно із засадами патримоніалізму, митрополити заступали й політичні інтереси галицьких українців, проте, оскільки про український національний рух як власне “рух” до 1848 р. говорити не доводилося, то цей напрямок їхньої активності був мінімальним. Але навесні 1848 р. ситуація кардинально змінилася. Втім, митрополит Михайло Левицький обачно уникнув надмірного заангажування в бурхливі політичні сцени і доручив цю місію своєму суфраганові. Треба зауважити, що українці здебільшого належали не до революційного пропольського, а до контрреволюційного прогабсбургівського табору. Звідси їхня зневажлива назва – “шварцгельбери” (“чорно-жовті”, кольори прапора Габсбургів). Очолював їх єпископ Григорій Яхимович. Він став на відверту проурядову позицію, був одним із основних дорадників губернатора Галичини Франца Стадіона. Звідси – ще один міф, залюбки повторюваний польськими публіцистами навіть у міжвоєнний час: українців “винайшов” граф Стадіон. Загалом цікаво порівняти вигадки про наших “винахідників”: частина поляків зараховувала до них навіть намісника Галичини у 1888-1895 рр. графа Казимира Баденього і його брата Станіслава (поляків!), натомість російський уряд вважав такими “польську”, “німецьку” і навіть “єврейську” “інтриги”. Тож єпископ Яхимович був непримиренний щодо поляків і відкидав будь-які пропозиції компромісу. Стверджували навіть, що коли представники львівської аристократії князі Андрій Любомирський і Лев Сапіга та граф Володимир Дідухицький звернулися до нього з проханням перейти з грецького у римський обряд, він їм відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що русини, мовляв, своєї шляхти не мають і її не потребують. Хоча це не завадило йому самому прийняти від цесаря ти-

тул барона... Не важко здогадатися, що особливу довіру Яхимович мав у Відні й після поразки революції. Втім, у його лояльності були свої межі: у 1859 р., коли австрійці наполягали на впровадженні в українську мову латинської абетки, цю реформу звели нанівець за активної участі саме Григорія Яхимовича. І хто знає, якби не його впертий опір, де були б ми сьогодні: недарма ж кордони об'єднаної Європи зупинилися на західному кордоні кириличного світу...

Друкованим органом Головної руської ради (ГРР), на чолі якої став митрополит Яхимович, була "Зоря Галицька" – перша у Львові газета українською мовою, що почала виходити з 15 травня 1848 р. За ініціативою ГРР за національну символіку галицьких українців було прийнято синьо-жовтий прапор та герб із зображенням золотого лева на синьому полі. ГРР, виступаючи за проведення демократичних реформ, домагалася забезпечення вільного національного розвитку українського населення Східної Галичини. Здійснення своєї програми члени ради пов'язували з відданістю Австрійській конституційній монархії. У містах, містечках і селах Східної Галичини організувалося близько 50 місцевих руських рад, до складу яких обиралися представники різних верств, головним чином селяни, міщани, світська інтелігенція (вчителі), представники нижчого духовенства, які розгорнули активну громадсько-політичну та культурно-освітню діяльність. Почалося формування загонів самооборони – Національної гвардії. Руські ради стали організаторами боротьби українського населення за відокремлення Східної Галичини від Західної (польської) та перетворення її в окрему провінцію, тобто за її національно-територіальну автономію, запровадження навчання в закладах освіти рідною мовою тощо. Правлячі кола Австрії, ігноруючи вимоги українців, все ж погодилися на запровадження з 1848 р. навчання українською мовою в народних школах та викладання цієї мови як обов'язкового предмета в гімназіях. На початку 1849 р. відкрито кафедру української мови у Львівському університеті, її першим професором став Яків Головацький. Складовою частиною боротьби за демократичні перетворення стало поживлення культурно-освітнього руху в краї. В жовтні 1848 р. у Львові відбувся перший з'їзд діячів української культури і науки. Згідно з рішенням з'їзду у Львові було засновано "Галицько-руську магіцію" – культурно-освітню організацію, яка ставила за мету видання популярних книг для народу. Національний рух на західноукраїнських землях 1848-1849 рр. виробив широку програму національно-політичного і духовного утвердження українства в межах конституційної Австрійської монархії. Влітку 1849 р. після розгрому об'єднаними силами Австрії і Росії угорської революції в імперії Габсбургів було відновлено абсолютистський режим з його централістсько-бюрократичною системою. Австрійську конституцію відмінено. Влітку 1851 р. розпущено Головну руську Раду. Важливими були і соціальні наслідки революції 1848-1849 рр. Так, було скасовано панщину, селяни отримали повну особисту свободу. Земля, якою вони користувалися, переходила у їх власність. Проте краща земля, общинні землі (ліси, пасовища) залишалися в руках поміщиків.

У 1848-1849 рр. Європу охопила загальноєвропейська демократична революція. Вона була спрямована проти режиму реакції, який встановився після розгрому імперії Наполеона I, проти пережитків феодалізму. В результаті революції вперше в історії у політичному житті Європи могли брати участь широкі народні маси. В європейських країнах почалося становлення демократичних інститутів, громадянського суспільства. Демократизація життя і піднесення соціальних рухів дали поштовх до розгортання національно-визвольної боротьби поневолених народів Східної та Центральної Європи. В роки революції центром українського національного руху стала Східна Галичина. Його за-

початкувала група представників греко-католицького духовенства, яке 19 квітня 1848 р. звернулось до австрійського імператора з петицією. В ній висловлювалися побажання запровадження у школах і громадських установах Східної Галичини української мови, забезпечення українцям доступу до всіх посад та зрівняння у правах духовенства всіх конфесій. 2 травня 1848 р. у Львові була заснована перша українська політична організація – Головна руська (українська) рада, яка взяла на себе роль представника українського населення Галичини перед центральним урядом і виконувала її протягом 1848-1851 рр. Раду, що складалася із 30 постійних членів – представників світської інтелігенції, вищого і нижчого духовенства, очолив єпископ Григорій Яхимович.

У зв'язку з відновленням конституції і з першими виборами до Галицького сейму 1861 р. митрополит Яхимович знову опинився у вирі подій. Все ж, як раніше Михайло Левицький, так само митрополит Григорій Яхимович переклав рутину буденної політики на свого суфрагана єпископа канатійського (Канато – це місто в Італії) Спиридона Литвиновича, який фактично був керівником “Руського клубу” в Галицькому сеймі та австрійському рейхсраті. Та з іншого боку, він усе ж контролював єпископа Литвиновича значно більше, ніж його контролював митрополит Левицький, і наполіг на продовженні “твердого” курсу щодо польських політиків. Цікаво, однак, зауважити, що в Сеймі обидва єпископи майже не з'являлися. Тож нічого дивного, що поляки ненавиділи Григорія Яхимовича, а за керівництво українською політикою зі Святоюрської гори її творці отримали прикметник “святоюрці”. Щоб укріпити Церкву, митрополит Яхимович у 1863 році скликав церковний синод, але до його відкриття, на жаль, не дожив.

Митрополит Григорій Яхимович помер несподівано. 29 квітня 1863 р. він не прокинувся у своєму палаці на Святому Юрі. Ще довго після його похорону львів'яни поширювали чутки про нібито отруєння митрополита, зважаючи на той факт, що до розпочатого 1863 р. польського повстання він поставився вкрай негативно. Митрополита Яхимовича поховали на Городецькому цвинтарі (знаходився приблизно в районі сучасного приміського вокзалу на Городецькій). Наприкінці XIX ст. цвинтар ліквідували, а труни Яхимовича та його суфрагана і наступника Литвиновича з великими почестями перенесли в гробницю Львівської капітули на Личаківський цвинтар. Митрополит відійшов у вічність в нелегкі часи будителя українства Тараса Шевченка, готування Валуєвського циркуляру 1863 р. й заборони вживання української мови в Росії, в часи змагання між москвофільством і народництвом в Галичині, глибоких змін в австрійській державі.

Митрополит Григорій Яхимович був тим, що перевищив своїх попередників, але при цьому це була скромна, покірна і глибоко побожна людина. Був завжди вірний Апостольській столиці. Гарно пише історія про митрополита Г. Яхимовича: “Немає сумніву – що він один з найвизначніших львівських митрополитів. Своїми здібностями та природними даруваннями перевищив усіх попередників. У тодішньому світі науки займав визначне місце, а в суспільно-політичному житті був довгі роки духовним провідником усього народу. Це його заслуга, що наша ієрархія й духовенство довгий час мали в Австрії вирішальний голос у народних справах” [4, с. 184]. Він був професором Львівського університету, де, крім релігії, викладав педагогіку, а також навіть був “ректором магніфікуса”. Митрополит Яхимович ще як перемиський владика дав розпорядок духовенству уживати “у проповідях чистої руської народної мови”. Він виступив проти всякого обрядового самовольства в час боротьби між “обрядовцями” і “латинізаторами”.

Митрополит Григорій Яхимович рішуче став на захист української мови. Він звернувся до царя з протестом проти оскаржень та із заявою, що не при-

йме митрополичий престол, поки уряд не припинить “какографії”. Натомість він поставив перед цісарем п’ять вимог, які, на його думку, могли б розв’язати мовну проблему в Галичині:

- 1) відхилити проект уведення нового правопису та сприяти розвитку української мови без обмежень та якихось виправлень;
- 2) запровадити викладання українською мовою у тих школах, де більшість складають учні українського походження;
- 3) запровадження обов’язкового викладання українською мовою в середніх школах, гімназіях Східної Галичини;
- 4) дозволити українцям розмовляти народною мовою в адміністраціях, судах, трибуналах та громадських установах;
- 5) під час конкурсу урядовців на посади претенденти повинні володіти українською мовою, також обов’язковою умовою було знання української пісемності [1, с. 73].

Час, який випав на керування Галицькою митрополією Яхимовичем, був складний і суперечливий в історії України та її Церкви. З однієї сторони – це був час розквіту українського духу після будителя Галичини о. Маркіяна Шашкевича (1811-1843 рр.) – засновника “Руської трійці”, а з другої сторони – це був час певного відходу від українства стараннями бувших соратників Шашкевича, перший з яких – Яків Головацький перейшов на сторону москвофільства, а другий з них – Іван Вагилевич вибрав сторону полонофільства. Все це привело до зневіри у власних силах певної частини українського духовенства. Саме митрополиту Григорію Яхимовичу випала велика честь бути активним борцем з полонофільством і москвофільством. Йому випала відповідальність очолити українську делегацію 39-х парламентаристів до першого віденського парламенту, який засідав у Відні та на Мораві, де він обороняв національні права свого народу і Церкви. Займався вихованням клиру (духовенства) і народу в народній українській мові [4, с. 139].

Загалом усі митрополити до першої світової війни досить виразно рахувалися з тодішнім австрійським правлінням, бо на тодішні обставини це була єдина можливість щось здобути й виграти в боротьбі зі своїми противниками: поляками й москвофілами.

Усі перелічені вище галицькі митрополити добре виконали своє архиерейське завдання перед Богом і українським народом. Сьогодні наша Українська греко-католицька Церква має такі митрополії: Києво-Галицьку, тобто матірну, Вінніпезьку в Канаді, Філадельфійську в США та Перемишльсько-Варшавську в Польщі.

Григорій Яхимович – один з найбільш видатних і заслужених ієрархів в історії Української греко-католицької Церкви, який боровся за збереження і утвердження української мови.

Список використаних джерел:

1. Вінцовський Д. Григорій Яхимович и современное русское движение / Д. Вінцовський. – Л., 1892.
2. Зінько о. Василь. Постагі галицьких митрополитів (думки з нагоди 200-ліття Галицької митрополії) / о. Василь Зінько, О. В. Огірко // Галицька митрополія 1303 – 1807 – 2007 : статті і матеріали. – Львів : Логос, 2008. – С. 55-57.
3. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні / С. Мудрий. – Рим, 1990.
4. Назарко о. Іриней І. Київські і Галицькі митрополити / о. Іриней І. Назарко. – Торонто : Видавництво Василян, 1962. – 269 с.
5. Welykyj A. OSBM. Documenta Pontificum Romanorum / A. Welykyj. – Рим, 1954. – Т. II. – С. 459-460. (латинською мовою).

The figure of the known Galician metropolitan Hryhorij Yakhimovicha, which was the rector of Lviv spiritual seminary and to the university, is examined in the article, and also by an active fighter from polonophilism and moskovophilism.

Key words: Galician metropole, metropolitan, Hryhorij Yakhimovich.

Отримано: 8.08.2012 р.

УДК 821.161.2'06.09

В. Т. Поліщук

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

„САПФІЧНІ ЗЕРНИНКИ” В ДОРОБКУ ПАВЛА ФИЛИПОВИЧА

У статті аналізуються обставини й міра зацікавленості Павла Филиповича постаттю давньогрецької поетеси Сапфо, особистості її рецепції в досліджених зnanого вченого й поета-неокласика.

Ключові слова: Сапфо, переклади, ремінісценції, версифікація.

Цей заголовок не без певної долі гумору, бо ж слова „сапфічні зернинки” в ньому слід сприймати дуже умовно, фігурально. Вони жодним чином не претендують на хоч якусь термінологічну усталеність на відміну від, скажімо, прийнятого в літературознавстві терміну „сапфічна строфа” [див.: 1, с. 367].

Постановка проблеми. Працюючи над спадщиною визначного поета і вченого Павла Филиповича (1891-1937), звернув увагу на „скромну” присутність у його літературознавчих студіях імені легендарної давньогрецької поетеси Сапфо (перша пол. VI ст. до нашої ери). До слова, інколи її прізвище в деяких джерелах, у т.ч. українських, пишеться – «Сафо», хоч усе ж переважає перший варіант написання. З’явився науковий інтерес щодо того, чому і яким чином звернув увагу П. Филипович на постать Сапфо в літературі, як осмислив цю проблему. З’ясування цих питань і становить **мету** розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо говорити зовсім конкретно щодо заявленої теми статті, то в літературознавстві досі ніхто таку тему не досліджував, хіба що порівняно недавно було зроблено посилання на невеличку розвідку П. Филиповича в збірнику статей, присвячених різним аспектам творчості Сапфо і досліджень про неї [див.: 8]. Власне, цей збірник, уміщений в ньому статті, на сьогодні є найгрунтовнішим виданням, присвяченим осмисленню явища Сапфо.

Виклад основного матеріалу. Чогось особливо дивного чи несподіваного в певній увазі П. Филиповича до творчості й постагї Сапфо немає, скоріше слід говорити про зрозумілу закономірність, зважаючи на унікальну ерудицію вченого та на його особливу прихильність до компаративної літературознавчої методології. У передмові до власної книжки „З новітнього українського письменства” (1929) П. Филипович зауважував, що „В зібраних тут статтях я вживав переважно порівняльної методи і гадаю, що ця методика, позначена вже в нас певною традицією (праці Драгоманова, Франка, Сумцова, О. Колесси та ін.), може дати чимало корисного для сучасного українського літературознавства... Порівняльні студії поширюють також наш обрій, виводячи українське письменство з вузьких національних меж і єднаючи його з творчістю інших народів [цит. за: 2, с. 560]”. Не зайвим буде вказати, що Филипович-поет і Филипович-літературознавець вирос-